הרוגי מלכות להרוגי בית דין הרוגי מלכות כיון דשלא בדין קא מיקטלי הויא להו כפרה [א]הרוגי בית דין כיון דבדין קא מיקטלי לא הוי להו כפרה תדע דתנן לא היו קוברין אותו בקברות אבותיו ואי סלקא דעתך כיון דאיקטול הויא להו כפרה ליקברו מיתה וקבורה בעינן מותיב רב אדא בר אהבה לא היו מתאבלין אלא אוננין שאין אנינות אלא בלב ואי סלקא דעתך כיון דאיקבור הויא להו כפרה ליאבלו בעינן נמי עיכול בשר דיקא נמי דקתני נתעכל הבשר מלקטין את העצמות וקוברין אותן במקומן שמע מינה רב אשי אמר [א]אבילות מאימתי קא מתחלת [ב]מסתימת הגולל כפרה מאימתי קא הויא מכי חזו צערא דקברא פורתא הלכך הואיל ואידחו ידחו אי הכי למה לי עיכול בשר משום דלא אפשר קבריה דרב הוו שקלי מיניה עפרא לאישתא בת יומא אתו אמרו ליה לשמואל אמר להו יאות עבדין קרקע עולם הוא [ג]וקרקע עולם אינה נאסרת דכתיב [1]וישלך את עפרה על קבר בני העם מקיש קבר בני העם לעבודת כוכבים מה עבודת כוכבים [ד]במחובר לא מיתסרא דכתיב [2]אשר אתם יורשים אותם את אלהיהם על ההרים הרמים על ההרים אלהיהם [ג]ולא ההרים אלהיהם הכא נמי במחובר לא מיתסר מיתיבי [ד] [ה]החוצב קבר לאביו והלך וקברו במקום אחר הרי זה לא יקבר בו עולמית הכא במאי עסקינן [ו]בקבר בנין תא שמע [ה] [ז]קבר חדש מותר בהנאה הטיל בו נפל אסור בהנאה [ח]הכא נמי בקבר בנין תא שמע [ט]נמצא אתה אומר שלש קברות הן קבר הנמצא קבר הידוע קבר המזיק את הרבים [ט]קבר הנמצא מותר לפנותו פינהו מקומו טהור ומותר בהנאה [י]קבר הידוע אסור לפנותו פינהו מקומו טמא ואסור בהנאה [כ]קבר המזיק את הרבים מותר לפנותו פינהו מקומו טהור ואסור בהנאה [ל]הכא נמי בקבר בנין וקבר הנמצא מותר לפנותו דילמא מת מצוה הוא [י] [מ]ומת מצוה קנה מקומו שאני מת מצוה (א) דקלא אית ליה איתמר האורג בגד למת אביי אמר אסור ורבא אמר מותר אביי אמר אסור [כ]הזמנה מילתא היא ורבא אמר [נ]מותר הזמנה לאו מילתא היא מאי טעמא דאביי [ט]גמר [3]שם [4]שם מעגלה ערופה מה עגלה ערופה בהזמנה מיתסרא האי נמי בהזמנה מיתסרא ורבא גמר [3]שם [2]שם מעבודת כוכבים מה עבודת כוכבים [ס]בהזמנה לא מיתסרא אף הכא נמי בהזמנה לא מיתסרא ורבא מאי טעמא לא גמר מעגלה ערופה אמר לך

משמשין

הרוגי מלכות. הני דעובדי כוכבים: **הרוגי ב"ד.** עיר הנדחת: **מיתה וקבורה בעינן.** אם נקברו מכפרת מיתתן עליהן ולעולם טעמא דקדשי עיר הנדחת משום דהואיל ונדחו ידחו הוא: **רב אשי אמר.** לעולם לא בעינן עיכול הבשר אלא לערא דחיבוט הקבר פורתא וטעמא דלא היו מתאבלים משום דאבילות מסתימת הגולל חיילא כדתניא באלו מגלחין י). גולל הוא הדף הנתון על הארון לכסוי ואותן שבדפנות קרי להו דופק: **הואיל ונדחו.** שלא נראו להתאבל בשעת התחלת אבילות ידחו אף לאחר מכאן. ואע"ג דגבי קובר את מתו ברגל תנן (מו"ק דף יט.) מונה שבעה אחר הרגל ולא אמרי' הואיל ונדחו ידחו התם לא אידחו להו לגמרי שהרי עסקי רבים נוהג ברגל שמנחמין אותו כל הרגל כדאמרינן התם [כ.] כל שהוא משום עסקי רבים אין הרגל מפסיקן: **אי הכי.** לענין קבורת אבותיו למה לי להמתין עיכול הבשר: **משום דלא אפשר.** ליטלו משום דנבקע כריסו ומסריח: **לאישתא בת יומא.** ביום ראשון שלה והן מתרפאין באותו עפר: **אמרו ליה לשמואל.** משום דמת וכל י) הנך הנקבר בו איסורי הנאה נינהו דגמר שם שם מעגלה ערופה כדלקמן: **יאות עבדין.** כדמפרש לקמן שהקרקע אינו נאסר: **ע"ז לא מיתסרא במחובר.** לקרקע דכתיב אלהיהם על ההרים ט) ולא ההרים אלהיהם: **החוצב קבר לאביו.** משמע: **לא יקבר בו.** הבן עולמית דכיון דהוזמן למת נאסר בכל הנאה. וקס"ד דה"ה נמי אם חצבו לצורך איש אחר ואורחא דמילתא נקט: **בקבר בנין.** שבנאו למעלה מן הקרקע (והוי תלוש) דכותיה בע"ז בית שבנאו מתחלה לע"ז אסור דתלוש ולבסוף חיברו הוי תלוש לענין ע"ז וקבר נמי איתקש לע"ז: **קבר חדש.** ולא למת הוזמן אלא חצבו סתם ולכשימות לו מת יקברנו בו: **שלשה קברות.** חלוקים בהלכותיהן: **קבר הנמצא.** כגון שהוא חדש ויודע בעל השדה שלא לוה מעולם לקוברו שם ובגזילה נקבר שם: **קבר הידוע.** שנקבר שם מדעת בעל השדה: **וקבר המזיק את הרבים.** שקבור במקום הילוך רבים ומטמאין באהלו: **מותר לפנותו.** שלא קנה את מקומו: **מקומו טהור.** שאע"פ שגזרו טומאה על הקברות ואע"פ שניטלו משם לא גזרו על זה ובהנאה נמי מותר ואע"ג דאיסורא דאורייתא הוא דאין תורת קבר עליו: **מקומו טמא.** גזירה דרבנן היא שגזרו טומאה עולמית על הקבר כדי שלא יפנוהו: **קבר המזיק את הרבים.** ניתן רשות לפנותו מפני נזקו של רבים: **פינהו מקומו טהור.** דלא גזור עליה מפני הנזק ומיהו אסור בהנאה דאיסורא דאורייתא הוא ולא פקעא: **מת מצוה קנה מקומו.** מתנאים הוא שהתנה יהושע בכניסתן לארץ בפרק מרובה (ב"ק דף פא.): **האורג בגד למת.** לאחר שמת: **הזמנה.** שהזמינו לכך ונקרא שם המת עליו: **מילתא היא.** כאילו כרכו בו: **שם שם.** במרים כתיב (במדבר כ) ותמת שם מרים ותקבר שם ובע"ז כתיב (דברים יב) אשר עבדו שם הגוים: **עגלה ערופה בהזמנה מיתסרא.** דקי"ל ירידתה לנחל איתן היא אוסרתה בקידושין (דף נז.) ובכריתות (כה.): **ע"ז בהזמנה לא מיתסרא.** להדיוט דתניא במס' ע"ג (דף מד:) האומר בית זה לע"ז שור זה לע"ז מותר שאין הקדש לע"ז:

משמשין

משיסתום הגולל. פי' הקונט' הוא דף הנתון לארון לכסוי ואותו שבדפנות קרוי דופק והקשה ר"ת דאמרינן בפ' מי שמתו (ברכות דף יט:) דא"ר אלעזר ברבי צדוק מדלגין היינו על גבי ארונות לקראת מלכי ישראל ואי כיסוי ארון הוא גולל הא קא מטמא דקא דרשינן בפ' בהמה המקשה (חולין דף עב.) וכל אשר יגע על פני השדה לרבות גולל ודופק ואפי' הוא טמון בארץ דכיון דגולל מטמא באהל טומאה בוקעת ועולה ויש מפרשים אע"ג דגולל מטמא באהל מ"מ היו יכולים לדלג ולטמאות עצמן מגולל כדאמרינן במסכת שמחות (פ"ד) כל שאין הנזיר מגלח עליה אין כהן מוזהר עליה ואומר ר"ת דמשבשתא היא דהא רביעית דם דאין הנזיר מגלח עליה וכהן מוזהר עליה מ) ואין זו קושיא דשם טומאה בעי למימר במסכת שמחות דעל חצי לוג דם נזיר מגלח ולא אתא למעוטי אלא כלים הנוגעים במת דאין נזיר מגלח ואין כהן מוזהר ועוד קשה לר"ת דמדמרבינן ליה מעל פני השדה משמע שהוא מגולה וסתם כיסוי ארון טמון הוא ויש מפרשים דלא מרבינן ליה כיסוי ארון לשם גולל אלא כשהוא מגולה ולא כשהוא טמון והשתא ניחא ההיא דמדלגין היינו ומיהו קשה דאמרי' בפ"ק דעירובין (דף טו:) כל דבר שיש בו רוח חיים אין עושין אותו גולל לקבר ואין דרך לעשות כיסוי ארון מבעלי חיים ומיהו אשכחן דמיירי הש"ס בדבר שאינו הוה בפ' בהמה המקשה (חולין דף ע.) הדביק שני רחמים יצא מזה ונכנס לזה ומפרש ר"ת דגולל היינו אבן גדול מלשון וגללו את האבן (בראשית כט) שמניחין על הקבר לסימן והיא מצבה דכתיב (שם לה) היא מצבת קבורת רחל ואותן האבנים שמניחין בצדדין שהאבן גדולה יושבת עליהם שלא תכבד על המת נקראין דופק ויש קושר בהמה לסימן עד שימצא אבן פן יאבד מקום הקבר וההיא דמדלגין לא היה שם מצבה וכ"ת היכא דליכא גולל מאימת חיילא אבילות מ"מ חיילא משיסתום הקבר בהוייתו ו):

איתיביה החוצב קבר. פ"ה דסלקא דעתך דהוא הדין לצורך אחר והיינו טעמא דלא בעי למימר משום כבוד אביו כדלקמן דאי במחובר לא מיתסר כלל בעלמא משום כבוד אביו אין לאסור:

מאי טעמא לא גמר מעגלה ערופה. תימה כי גמר נמי מעגלה ערופה הא אמר ר' יוחנן בפרק אותו ואת בנו (חולין דף פב.) עריפתה אוסרתה ורבא פסיק ס) כר' יוחנן בר משלש ועוד הקשה ריב"א אמאי לא קא אמר ורבא מ"ט לא אמר כאביי דבהאי לישנא רגיל הש"ס בכל דוכתא ויש לפרש דהכי קאמר מ"ט לא גמר מעגלה ערופה לטעמיה וכן אביי מאי טעמא לא גמר מעבודת כוכבים לטעמיה פי' מעבודת כוכבים עצמה שאסורה מיד מיהו פירש הקונטרס דעבדו שם לא איירי בעבודת כוכבים:

משמשין

עין משפט נר מצוה

מב א מיי' פ"ב מהלכות אבל הלכה ח סמג עשין ב טוש"ע יו"ד סי' שעג סעיף ח:

מג ב מיי' פ"א שם הלכה ב סמג שם טוש"ע יו"ד סימן שעה סעיף א:

מד ג מיי' פי"ד שם הלכה יז סמג שם טוש"ע יו"ד סימן שסד סעיף א [וסי' שסח סעי' א]:

מה ד מיי' פ"ח מהלכו' עכו"ם הלכה א סמג לאוין מו טור שו"ע יו"ד סימן קמה סעיף א:

מו ה ו מיי' פי"ד מהל' אבל הלכה כ סמג עשין ב טוש"ע יו"ד סי' שסד סעיף ז:

מז ז ח מיי' שם הלכה יז יח טוש"ע שם סעיף א:

מח ט י מיי' פ"ח מהל' טומאת מת הלכה ה סמג עשין רלא טוש"ע יו"ד סימן שסד סעיף ב:

מט כ מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ה:

נ ל מיי' פי"ד מהלכות אבל הלכה יז טוש"ע שם סעיף א:

נא מ מיי' פ"ח מהלכות טומאת מת הלכה ז טוש"ע שם סעיף ג:

נב נ מיי' פי"ד מהלכות אבל הלכה כא סמג עשין ב טור ושו"ע יו"ד סימן שמט סעיף א:

ס [מיי' פ"ד מהל' איסורי מזבח הל' ד ופ"ז מהל' ע"ז הל' טו טוש"ע י"ד סי' קלט סעי' ו]:

רבינו חננאל

ונשתפה הואיל ונדחה ידחה: קבריה דרב הוו שקלי עפר מיניה לאישתא בת יומא ואמר שמואל שרי דקרקע אינה נאסרת שנאמר וישלך את עפרה אל קבר בני העם מקיש קבר בני העם לע"ז מה ע"ז במחובר לא איתסר [אף ה"נ במחובר לא איתסר] ואותבינן עליה מהא דתנינן החוצב קבר לאביו וקברו במקום אחר לא יקבר בו עולמית הנה נאסר כמחובר ודחי' האי קבר בנין הוא והבנין הוא שנאסר אבל הקרקע ועפרו לא נאסרו וכן דחה [הא דתניא] בקבר חדש מותר בהנאה השליכו בו נפל אסור בהנאה בקבר בנין ת"ש ג' קברות הן קבר הנמצא מותר לפנותו ולא חיישינן דילמא מת מצוה הוא דמת מצוה קלא אית ליה פינהו מקומו טהור ומותר בהנאה קבר הידוע אסור לפנותו פינהו מקומו טמא ואסור בהנאה קבר המזיק לרבים מותר לפנותו פינהו מקומו טהור ואסור בהנאה הכא נמי בקבר בנין: **איתמר** האורג בגד למת אביי אמר אסור הזמנה מילתא היא דגמר שם שם מעגלה ערופה וערפו שם את העגלה בנחל מה עגלה נאסרה אף צרכי המת בהזמנה נאסרו רבא אמר הזמנה לאו מילתא היא

מסורת הש"ס

א) כתובות ד: מו"ק כז. [שבת קנב], ב) ע"ז נד:, ג) [שם מה.], ד) [לקמן מח.], ה) [שם], ו) [תוס' דאהלות פט"ז שמחות פי"ד ע"ש], ז) [ערכין ז. ב"ק פא. סוטה מה:], ח) [ברכות כג: לקמן מח. מגילה כו: מנחות לד:], ט) [ע"ז כט:], י) [מו"ק כז.], כ) ג' יעב"ץ הכוך שנקבר, ל) שם מה., מ) עי' מהרש"ל, נ) [וע"ע תוס' ברכות יט: ד"ה מדלגין ותוס' שבת קנב: ד"ה עד ותוספות סוכה כג. ד"ה ולא ותוס' כתובות ד: ד"ה עד], ס) [יבמות לו.],

תורה אור השלם

1. וַיֹּצֵא אֶת הָאֲשֵׁרָה מִבֵּית יְיָ מִחוּץ לִירוּשָׁלַםִ אֶל נַחַל קִדְרוֹן וַיִּשְׂרֹף אֹתָהּ בְּנַחַל קִדְרוֹן וַיָּדֶק לְעָפָר וַיַּשְׁלֵךְ אֶת עֲפָרָהּ עַל קֶבֶר בְּנֵי הָעָם: מלכים ב כג ו

2. אַבֵּד תְּאַבְּדוּן אֶת כָּל הַמְּקֹמוֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אֹתָם אֶת אֱלֹהֵיהֶם עַל הֶהָרִים הָרָמִים וְעַל הַגְּבָעוֹת וְתַחַת כָּל עֵץ רַעֲנָן: דברים יב ב

3. וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל הָעֵדָה מִדְבַּר צִן בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן וַיֵּשֶׁב הָעָם בְּקָדֵשׁ וַתָּמָת שָׁם מִרְיָם וַתִּקָּבֵר שָׁם: במדבר כ א

4. וְהוֹרִדוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא אֶת הָעֶגְלָה אֶל נַחַל אֵיתָן אֲשֶׁר לֹא יֵעָבֵד בּוֹ וְלֹא יִזָּרֵעַ וְעָרְפוּ שָׁם אֶת הָעֶגְלָה בַּנָּחַל: דברים כא ד

הגהות הב"ח

(א) גמ' שאני מת מצוה. נ"ב ול"ע בב"ק דף פ"א ע"ב:

מוסף רש"י

מסתימת הגולל. זהו כסוי של ארון המת (כתובות ד:). **ולא ההרים אלהיהם.** שנאמר אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים וגו' ומה תאבדו את אלהיהם על ההרים, משמע צלמים ופסיליהם שעל ההרים קרוים אלהיהם ולא ההרים קרויים אלהיהם (ע"ז מה.). **ומת מצוה קנה מקומו.** לקוברו שם (סוטה מה:). מקום שנפל שם בעת מותו קנאו לקבורה ואין בעל השדה מעכב עליו (ב"ק פא.).